

„Wsparcie Regionalnych Ośrodków Polityki Społecznej w zakresie utworzenia Obserwatorium Integracji Społecznej” -
Projekt systemowy współfinansowany ze środków Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach
Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie

**„Raport z monitoringu działań w zakresie poszerzania
różnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia
społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi
w zakresie pomocy: bytowej, mieszkaniowej,
stacjonarnej, samopomocy środowiskowej w 2012 roku”**

Opracowany przez:

Zespół Obserwatorium Integracji Społecznej

Listopad 2013

Spis treści:

Wstęp	3
I. Metodologia monitoringu	4
II. Infrastruktura socjalna i pomoc dla osób z zaburzeniami Psychicznymi w świetle danych sprawozdania MPiPS -03	5
III. Pomoc świadczona osobom z zaburzeniami psychicznymi przez ośrodki pomocy społecznej	8
IV. Pomoc świadczona osobom z zaburzeniami psychicznymi przez powiatowe centra pomocy rodzinie	10
V. Pomoc świadczona osobom z zaburzeniami psychicznymi przez organizacje pozarządowe	13
Wnioski	14

Wstęp

Zdrowie psychiczne jest jednym z najważniejszych zasobów współczesnego społeczeństwa. Przemiany społeczno-gospodarcze w Polsce w ostatnich latach negatywnie odbiły się na kondycji zdrowotnej społeczeństwa również w tym zakresie – coraz więcej osób cierpi na różnego rodzaju zaburzenia psychiczne. Skuteczna pomoc świadczona osobom z zaburzeniami psychicznymi wymaga współpracy interdyscyplinarnej, przy czym istotne oprócz działań medycznych jest również wsparcie środowiskowe umożliwiające osobom z zaburzeniami psychicznymi funkcjonowanie w środowisku.

Działania zmierzające do poprawy jakości życia osób niepełnosprawnych – w tym z zaburzeniami psychicznymi - w zakresie pomocy bytowej i wsparcia w środowisku zajmują szczególne miejsce w polityce samorządu województwa lubelskiego. Wynikają one z Ustawy o pomocy społecznej, Ustawy o rehabilitacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych, Ustawy o ochronie zdrowia psychicznego. Kierunki działań w tym zakresie określone zostały również w Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego oraz wynikających z niej programów. W miesiącu wrześniu 2011 roku Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie opracował Wojewódzki Program poszerzania, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy: bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej, samopomocy środowiskowej. Program stanowi integralną część Regionalnego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla województwa lubelskiego na lata 2012-2016.

Jednym z celów strategicznych Wojewódzkiego programu jest monitorowanie działań zmierzających do poszerzania, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Monitoring działań podejmowanych w tym zakresie w 2012 roku przez instytucje pomocy i integracji społecznej przeprowadzono w miesiącach luty-kwiecień 2013 roku. Monitoring obejmował analizę danych zastanych tj., sprawozdania MPiPS – 03 za rok 2012 i informacji Wydziału Polityki Społecznej Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego, jak również danych uzyskanych w wyniku badań własnych. Raport z monitoringu zawiera 6 rozdziałów. W rozdziale pierwszym omówiono metodologię raportu. W drugim zaprezentowano stan infrastruktury socjalnej dla osób z zaburzeniami psychicznymi na terenie województwa. Rozdział trzeci przedstawia formy pomocy świadczone przez ośrodki pomocy społecznej. W rozdziale czwartym opisano pomoc dla osób z zaburzeniami psychicznymi świadczoną przez powiatowe centra pomocy rodzinie. W rozdziale piątym zaprezentowano formy wsparcia udzielone osobom z zaburzeniami psychicznymi przez organizacje pozarządowe. W części zamykającej raport przedstawiono wnioski wynikające z monitoringu działań.

I. Metodologia monitoringu

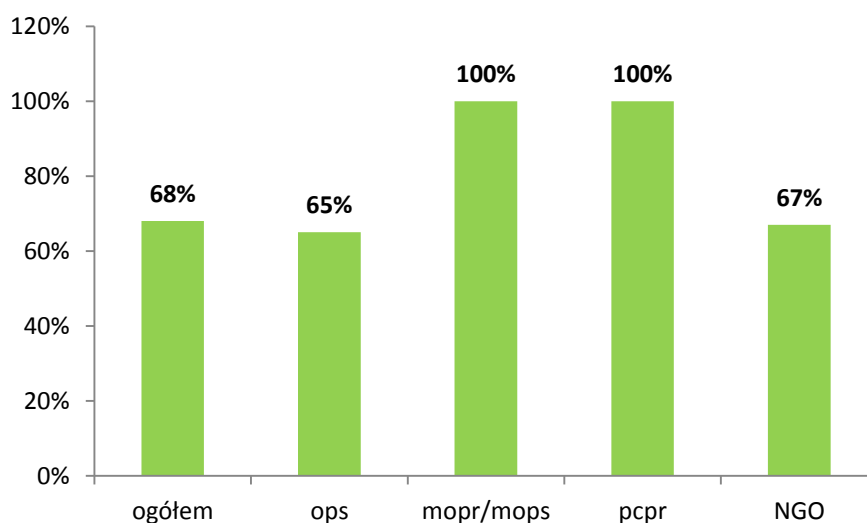
Niniejszy raport został opracowany na podstawie danych zastanych –sprawozdania MPiPS-03 i danych Wydziału Polityki Społecznej za 2012 rok oraz analizy badań własnych.

Jako narzędzie badawcze zastosowano kwestionariusz ankiety opracowany na potrzeby monitoringu programu. Adresatami ankiety byli dyrektorzy i kierownicy ośrodków pomocy społecznej, powiatowych centrów pomocy rodzinie oraz prezesi wiodących organizacji pozarządowych działających na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi.

Kwestionariusze ankiety zostały skonstruowane adekwatnie do rodzaju zadań realizowanych przez jednostki pomocy społecznej i organizacje. Obejmowały zbiór celowo skonstruowanych pytań dostosowanych do zakresu ich działania. Zawarto w nich pytania pozwalające określić skalę problemów osób z zaburzeniami psychicznymi korzystających z pomocy oraz formy pomocy im udzielanych.

Ankiety przesłano drogą elektroniczną, w lutym 2013 roku. Ogółem wysłano ankiety do 251 jednostek, w tym do 209 ośrodków pomocy społecznej, do 4 miejskich ośrodków pomocy rodzinie/miejskich ośrodków pomocy społecznej, do 20 powiatowych centrów pomocy rodzinie oraz do 18 organizacji pozarządowych. Należy dodać, że do miejskich ośrodków pomocy rodzinie/miejskich ośrodków pomocy społecznej przesłano po 2 ankiety dotyczące realizacji zadań gminy i powiatu. Konieczne było wysłanie pism przypominających pocztą elektroniczną i tradycyjną ze względu na niewielki odsetek zwrotów wypełnionych ankiet. Spowodowało to przesunięcie terminu badania. Ostatecznie, w monitoringu wzięło udział 171 instytucji, w tym: 135 ośrodków pomocy społecznej, 4 miejskie ośrodki pomocy rodzinie/miejskie ośrodki pomocy społecznej, 20 powiatowych centrów pomocy rodzinie oraz 12 organizacji pozarządowych.

Wykres nr 1. Poziom zwrotu ankiet monitorujących

Źródło: Opracowanie własne

Należy zaznaczyć, że oprócz niskiego poziomu zwrotów dużą trudność w realizacji monitoringu sprawił fakt, iż nie wszystkie ankietowane jednostki przedstawiły kompletne informacje, z uwagi na brak stosownych danych.

II. Infrastruktura socjalna i pomoc dla osób z zaburzeniami psychicznymi w świetle danych sprawozdania MPiPS -03

Na terenie województwa lubelskiego w roku 2012 funkcjonowało ogółem 26 domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób psychicznie przewlekle chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie. Liczba DPS-ów dla osób z zaburzeniami psychicznymi od kilku lat pozostaje na tym samym poziomie. Należy dodać, że 7 placówek stanowią domy łączonego typu:

1. dla osób przewlekle psychicznie chorych i dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie,
2. dla dorosłych, dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie,
3. dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie i osób przewlekle psychicznie chorych.

Ogółem na terenie Lubelszczyzny funkcjonuje 12 domów z miejscami dla osób przewlekle psychicznie chorych, 8 dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie oraz 14 dla osób niepełnosprawnych intelektualnie.

Tabela nr 1. Liczba domów pomocy społecznej dla osób psychicznie przewlekle chorych oraz dorosłych, młodzieży i dzieci niepełnosprawnych intelektualnie.

Powiat	liczba DPS	liczba miejsc statutowych	liczba wolnych miejsc	liczba oczekujących na umieszczenie
białski	3	368	0	9
biłgorajski	1	195	1	0
chełmski	3	210	26	1
janowski	1	180	1	7
krasnostawski	3	430	0	3
kraśnicki	1	66	3	0
lubartowski	1	100	3	0
lubelski	2	213	4	0
łukowski	2	141	2	1
parczewski	1	88	0	0
rycki	0	0	0	0
świdnicki	3	253	2	3
tomaszowski	0	0	0	0
włodawski	0	0	0	0
zamojski	3	193	13	2
m. Biała Podlaska	0	0	0	0
m. Chełm	0	0	0	0
m. Lublin	1*	19	b/d	b/d

m. Zamość	1	52	0	0
ogółem	26	2508	55	26

*Filia DPS im. Matki Teresy z Kalkuty Filia nr 1 dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Polityki Społecznej Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie /stan na dz. 31.12.2012 r./

W 2012 roku w regionie działało 48 środowiskowych domów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym 25 o zasięgu lokalnym i 23 o zasięgu ponad gminnym. W przeciągu ostatnich 2 lat liczba tego typu placówek wzrosła o 2 śds-y, natomiast liczba osób korzystających i ich wsparcia o 364 (rok 2010- 1601 osób, rok 2012 - 1965). W omawianym roku 22 środowiskowe domy o zasięgu lokalnym były prowadzone przez gminę, zaś 3 przez inny podmiot. W przypadku placówek o zasięgu ponad gminnym 13 prowadził powiat, 10 inny podmiot.

Tabela nr 2. liczba środowiskowych domów samopomocy i powiatowych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi w 2012 roku

powiat	o zasięgu lokalnym			o zasięgu ponad gminnym		
	liczba jednostek	liczb miejsc	liczb osób korzystających	liczba jednostek	liczb miejsc	liczb osób korzystających
białski	1	15	16	1	25	25
biłgorajski	2	66	67	0	0	0
chełmski	1	37	66	0	0	0
hrubieszowski	2	70	73	0	0	0
janowski	0	0	0	1	30	33
krasnostawski	1	50	53	0	0	0
kraśnicki	1	43	44	1	50	58
lubartowski	1	20	20	1	60	65
lubelski	1	50	56	2	66	66
łęczyński	2	89	90	0	0	0
łukowski	0	0	0	1	40	43
opolski	1	20	15	1	50	60
parczewski	1	35	34	0	0	0
puławski	2	122	131	0	0	0
radzyński	1	40	42	0	0	0
rycki	0	0	0	1	22	28
świdnicki	1	15	16	1	30	47
tomaszowski	1	26	28	1	20	22
włodawski	0	0	0	1	45	59
zamojski	1	25	25	2	53	59
m. Biała Podlaska	1	45	53	0	0	0
m. Chełm	1	37	41	0	0	0
m. Lublin	0	0	0	8	370	480
m. Zamość	0	0	0	1	30	38
Ogółem	25	863	882	23	891	1083

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania MPiPs-03 za 2012 rok

Zgodnie z informacjami zawartymi w sprawozdaniu MPiPS -03 w 2012 roku osoby z zaburzeniami psychicznymi mogły skorzystać ze wsparcia 5 Klubów Samopomocy. Kluby funkcjonowały jedynie na terenie 2 powiatów: 4 na terenie m. Lublin, i 1 na terenie powiatu świdnickiego. W przypadku 3 Klubów organem założycielskim i prowadzącym był powiat, zaś 2 Kluby były prowadzone przez inny podmiot. Ogółem w 2012 roku dysponowały 70 miejscami. Ze wsparcia Klubów Samopomocy skorzystało łącznie 626 osób.

W regionie w 2012 roku funkcjonowały 3 mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzone przez gminy: Stary Zamość, Tucznia, oraz m. Lublin. Dysponowały łącznie 52 miejscami. W roku 2012 w mieszkaniach chronionych przebywało ogółem 48 osób.

W omawianym okresie osoby z zaburzeniami psychicznymi mogły skorzystać ze wsparcia udzielanego w ramach działalności 17 Ośrodków Interwencji Kryzysowej. Objęły one pomocą ogółem 5 863 osób. Nie można wskazać liczby korzystających przejawiających zaburzenia psychiczne, gdyż sprawozdanie nie wyszczególnia kategorii klientów.

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminy należy organizacja i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w miejscu zamieszkania. W roku 2012 z tej formy pomocy skorzystało 816 osób z 796 rodzin. Przyznano 412 920 świadczeń (1 świadczenie=1 godzina usług). Ogółem na usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi gminy wydały kwotę 5 622 828 zł. Należy dodać, że od kilku lat można obserwować niewielki, lecz sukcesywny wzrost liczby osób korzystających z usług. W odniesieniu do roku 2010 liczba korzystających wzrosła o 38, natomiast do roku 2008 o 59 osób.

Sprawozdanie MPiPS - 03 obejmuje jedynie dane statystyczne dotyczące świadczeń pomocy społecznej, jednakże należy uwzględnić w infrastrukturze społecznej zakłady aktywności zawodowej i warsztaty terapii zajęciowej. Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych wobec osób z zaburzeniami psychicznymi i chorujących psychicznie prowadzone są działania aktywizujące mające na celu rehabilitację zawodową i społeczną. Do podstawowych form aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zalicza się uczestnictwo tych osób w warsztatach terapii zajęciowej oraz zakładach aktywności zawodowej. W roku 2012 funkcjonowało 58 warsztatów terapii zajęciowej. W zajęciach w WTZ uczestniczyło ogółem 1991 osób z upośledzeniem umysłowym i chorujących psychicznie. Na terenie województwa działa 5 zakładów aktywności zawodowej (3 prowadzone są przez organizacje pozarządowe,

zaś 2 przez jednostki samorządu terytorialnego). W 2012 roku zatrudniały łącznie 176 osób z zaburzeniami psychicznymi.¹

III. Pomoc świadczona osobom z zaburzeniami psychicznymi przez ośrodki pomocy społecznej

Pomoc dla osób z zaburzeniami psychicznymi jest świadczona przez ośrodki pomocy społecznej w ramach zadań własnych i zleconych gminie na podstawie przepisów ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (Dz.U. z 2004 r., Nr 64, poz. 593 z późn. zm.)

Badane ośrodki wskazały, że w roku 2012 objęto wsparciem 17 609 osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym 3 036 tj. 17% to osoby chorujące psychicznie. Z uwagi na fakt, iż jedynie 135 ops (65% wszystkich w województwie) odpowiedziały na ankietę monitorującą, rzeczywista liczba klientów z zaburzeniami psychicznymi korzystających ze świadczeń pomocy społecznej jest wyższa. Ta sama sytuacja dotyczy innych danych przedstawionych w niniejszym rozdziale – rzeczywista skala i koszt udzielonej pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi w ośrodkach pomocy społecznej na terenie Lubelszczyzny jest wyższa.

W analizowanym roku dominującą formą pomocy świadczoną przez ankietowane ośrodki pomocy społecznej była praca socjalna² – ta formą pomocy objęto 95% klientów. Ze świadczeń finansowych, które były drugą dominującą formą pomocy przyznawanej osobom z zaburzeniami skorzystał już znacznie mniejszy odsetek klientów tej kategorii – 14%, przy czym z tego rodzaju pomocy korzystała co druga osoba chorująca psychicznie (51%). Stosunkowo niewielki odsetek klientów z zaburzeniami psychicznymi uczestniczył w projektach systemowych, został skierowany do domów pomocy społecznej oraz skorzystał z „innych” form pomocy – 2%. Zdecydowanie najmniej osób – poniżej 1% zostało umieszczonych w mieszkaniach chronionych – co niewątpliwie wynika z faktu, iż liczba i rozmieszczenie terytorialne mieszkań chronionych na terenie województwa są nieadekwatne do potrzeb w tym zakresie (funkcjonują na terenie 3 gmin).

Tabela nr 3. Pomoc udzielona przez ośrodki pomocy społecznej osobom z zaburzeniami psychicznymi

¹ Źródło danych: Odział Rehabilitacji Społeczno- Zawodowej Osób Niepełnosprawnych Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie

² Art. 45 ustawy o pomocy społecznej – Praca socjalna (świadczenie niepieniężne) świadczona jest na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym. Praca socjalna prowadzona jest: z osobami i rodzinami w celu rozwinięcia lub wzmocnienia ich aktywności i samodzielności życiowej; ze społecznością lokalną w celu zapewnienia współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji istotnych dla zaspokajania potrzeb członków społeczności.

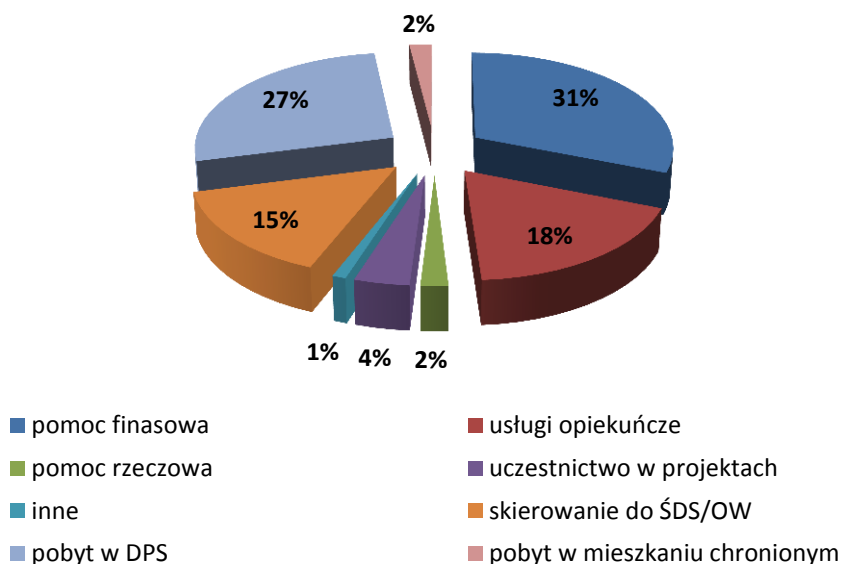
Formy pomocy	Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi		W tym chorujących psychicznie		Koszt (w zł)
	Liczba	Odsetek (w %)	liczba	Odsetek (w %)	
pomoc finansowa	2 528	14	1 549	51	6 986 643
usługi opiekuńcze	512	3	320	11	3 996 553
pomoc rzeczowa	697	4	355	12	359 112
uczestnictwo w projektach systemowych	349	2	182	6	988 198
pomoc formie pracy socjalnej	16 791	95	2 269	75	x
inne**	299	2	249	8	168 186
skierowanie do SDŚ/OW	611	3	317	10	3 438 781
skierowanie do DPS	342	2	252	8	6 111 930
mieszkanie chronione	52	0,2	44	1	509 154
Ogółem	17 609	100**	3 036	100**	22 558 557

* m.in. pomoc w formie: opłacanie składek zdrowotnych, schronienie, poradnictwo specjalistyczne, żywność; ***nie sumuje się do 100 ponieważ 1 osoba mogła skorzystać, z więcej niż 1 formy pomocy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ops przedstawionych w ankietach monitorujących

Analizując wydatki ośrodków pomocy społecznej na wsparcie osób z zaburzeniami psychicznymi, widoczne jest, że najwięcej środków finansowych przeznaczono w 2012 na pomoc finansową – 31%, jak również opłacenie kosztów pobytu w domach pomocy społecznej –27% .

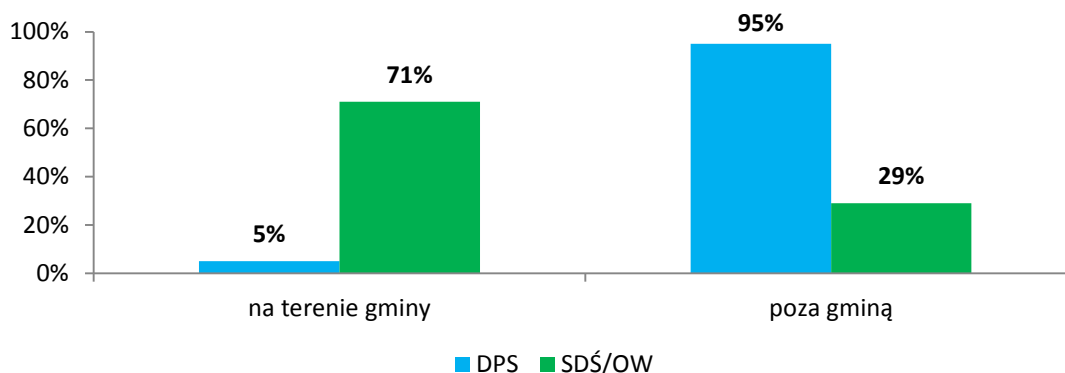
Wykres nr 2. Procentowy udział środków finansowych wydatkowanych przez ops-y w 2012 roku na pomoc dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ops przedstawionych w ankietach monitorujących

Ośrodki, które odpowiedziały na kwestionariusz ankiety wskazały, że mieszkańcy gminy są kierowani przede wszystkim do domów pomocy społecznej usytuowanych na terenie innej gminy. Natomiast, w przypadku środowiskowych domów pomocy społecznej w większości kierowani są do placówek usytuowanych na terenie gmin.

Wykres nr 3. Pobyt osób w placówkach na terenie gminy i poza gminą

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ops przedstawionych w ankietach monitorujących 7 z 135 badanych jednostek wskazało, że na terenie ich gmin funkcjonowały Ośrodki Interwencji Kryzysowej (5 prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego, 2 przez organizacje pozarządowe). Ze wsparcia OIK w 2012 roku skorzystały 24 osoby z zaburzeniami psychicznymi.

Wśród badanych ośrodków jedynie 8 (6%) wskazało, że w roku 2012 na terenie gminy był realizowany Gminny Program poszerzania, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy: bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej, samopomocy środowiskowej. W przypadku 1 gminy Program jest w trakcie opracowywania. Niewiele więcej – 20 (15%) prowadziło monitoring działań podejmowanych w zakresie stosowanych form wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

IV. Pomoc świadczona osobom z zaburzeniami psychicznymi przez powiatowe centra pomocy rodzinie

Pomoc dla osób z zaburzeniami psychicznymi w powiatach jest świadczona przez powiatowe centra pomocy rodzinie w oparciu o przepisy ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (Dz.U. z 2004 r., Nr 64, poz. 593 z późn. zm.) oraz ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., Nr 123 poz. 776 z późn. zm.). W roku 2012 wsparciem powiatowych centrów

pomocy rodzinie objęto ogółem 7 406 osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym 42% (3 116 osób) stanowiły osoby chorujące psychicznie.

Koszt pomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi w 2012 roku przedstawiony przez powiatowe centra pomocy rodzinie wyniósł łącznie 86 530 940 zł. Największy odsetek osób korzystał ze wsparcia w formie pobytu w Domach Pomocy Społecznej – 30%. Drugą dominującą formą wsparcia było uczestnictwo w zajęciach warsztatów terapii zajęciowej – 21% ogółu osób z zaburzeniami psychicznymi. Stosunkowo niewiele osób – 368, tj. 6% uczestniczyło w projektach systemowych w ramach działania 7.1. Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.2. Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiatowe centra pomocy rodzinie. Projekt ma na celu integrację zawodową i społeczną, podniesienie aktywności zawodowej i społecznej, polepszenie warunków i jakości życia, poprawę sytuacji społecznej i zwiększenie kompetencji społecznych, zapewnienie równego dostępu do zatrudnienia osób niepełnosprawnych, w tym osób z zaburzeniami psychicznymi.

Tabela nr 4. Pomoc udzielana przez pcpwr osobom z zaburzeniami psychicznymi

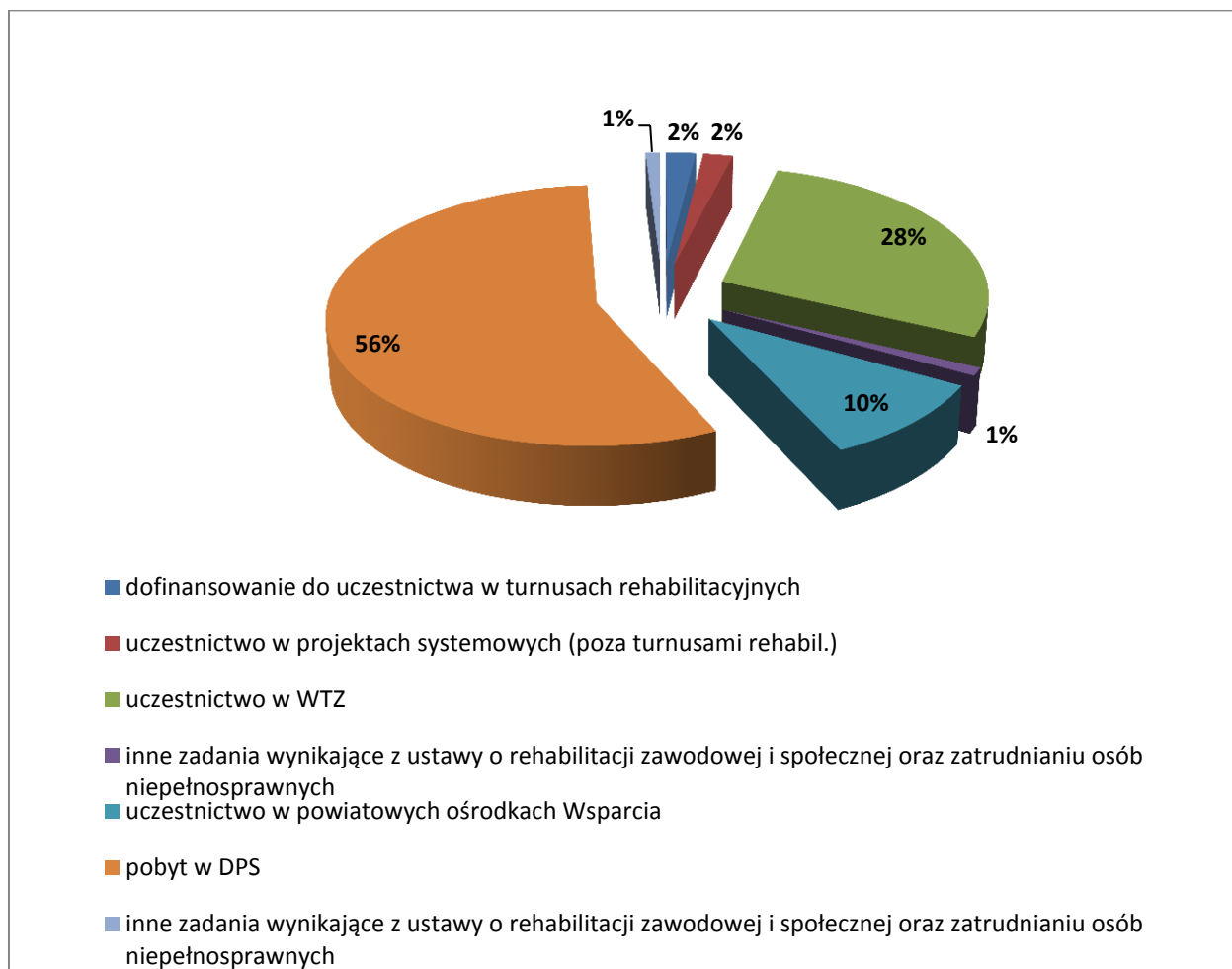
Formy pomocy	Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi		W tym chorujących psychicznie		Koszt (w zł)
	Liczba	Odsetek (w %)	liczba	Odsetek (w %)	
dofinansowanie do uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych*	1 211	16	399	13	1 413 262
uczestnictwo w Warsztatach Terapii Zajęciowej*	1 559	21	520	17	24 653 771
Inne zadania wynikające z ustawy o rehabilitacji zawodowej, społecznej zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*	1 113	15	573	18	887 468
uczestnictwo w projekcie systemowym (poza turnusem rehabilit.)	368	5	198	6	1 301 775
uczestnictwo w zajęciach Powiatowych Ośrodkach Wsparcia	974	13	403	13	10 046 027
pobyt w Domach Pomocy Społecznej	2 214	30	1 016	33	48 148 702
doradztwo zawodowe	132	2	53	2	x
inne**	174	2	111	4	79 936
Ogółem	7 406	100***	3 116	100***	86 530 940

*pomoc udzielana w ramach środków PFRON ; **m. in. pomoc w formie: poradnictwa, finansowa na kontynuowanie nauki, wsparcie psychologiczne, doradztwo w Punkcie Interwencji Kryzysowej;*** nie sumuje się do 100 ponieważ 1 osoba mogła skorzystać, z więcej niż 1 formy pomocy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pcpwr przedstawionych w ankietach monitorujących

Z danych przedstawionych w ankietach wynika, że zdecydowanie najwięcej środków finansowych przeznaczono na opłacenie pobytu w domach pomocy społecznej - 56% ogółu wydatków. Na drugim miejscu pod względem wydatków jest pomoc finansowana ze środków PFRON (m.in. dofinansowanie do turnusów rehabilitacyjnych, WTZ) – łącznie 41%.

Wykres nr 4. Procentowy udział środków finansowych wydatkowanych w 2012 roku przez pcp-r-y na pomoc dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pcp-r przedstawionych w ankietach monitorujących

Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie wskazały, że na terenie ich działalności funkcjonowało w 2012 roku 13 ośrodków interwencji kryzysowej, z których wsparcia korzystały osoby z zaburzeniami psychicznymi, przy czym 7 placówek prowadzonych było przez jednostki samorządu terytorialnego, zaś 3 przez organizacje pozarządowe. Z przedstawionych danych wynika, że pomocą w ramach interwencji kryzysowej objęto łącznie 428 osób. Jednak rzeczywista liczba osób z zaburzeniami psychicznymi korzystających ze wsparcia OIK mogła być wyższa, gdyż w przypadku 4 placówek nie podano liczby tej kategorii klientów.

Powiatowy Program poszerzania, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy:

bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej, samopomocy środowiskowej w 2012 roku posiadało niewiele ponad połowa powiatów (13), w przypadku 3 Program jest w trakcie opracowywania. Niewiele więcej (14) prowadziło monitoring działań podejmowanych w zakresie stosowanych form wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

V. Pomoc świadczona osobom z zaburzeniami psychicznymi przez organizacje pozarządowe

W roku 2012 ze wsparcia ankietowanych organizacji pozarządowych skorzystało 5 546 osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym 1 934 (35%) osób chorujących psychicznie.

W analizowanym okresie zdecydowanie najczęściej świadczoną pomocą w badanych organizacjach była pomoc lekarza psychiatry. Z porad psychiatrycznych skorzystało 3 414 (62%) podopiecznych, w tym 955 to osoby chorujące psychicznie. Drugą dominującą formą pomocy udzielaną przez organizacje jest wsparcie psychologiczne. Pomocą psychologiczną objęto ogółem 1 304 (23%) osoby z zaburzeniami psychicznymi, w tym 390 chorujących psychicznie. Ponadto, organizacje wskazały, że w ramach działalności udzielono wsparcia w formie:

1. usług opiekuńczych – 81 osób z zaburzeniami psychicznymi ogółem, w tym 65 chorujące psychicznie;
2. pomocy rzeczowej – 564 osoby z zaburzeniami psychicznymi ogółem, w tym 226 chorujących psychicznie;
3. zajęć w ośrodku wsparcia - 401 osób z zaburzeniami psychicznymi ogółem, w tym 145 chorujących psychicznie;
4. pobytu w mieszkaniu chronionym – 27 osób z zaburzeniami psychicznymi ogółem, w tym 21 chorujących psychicznie;
5. zajęć w Klubie Samopomocy – 580 osób z zaburzeniami psychicznymi ogółem, w tym 359 chorujących psychicznie;
6. uczestnictwa w Warsztatach Terapii Zajęciowej – 184 osób z zaburzeniami psychicznymi ogółem, w tym 47 chorujących psychicznie;
7. zatrudnienia w Zakładach Aktywności Zawodowej - 56 osób z zaburzeniami psychicznymi ogółem, w tym 36 chorujących psychicznie;
8. integracji i aktywizacji społecznej poprzez jednorazowe imprezy o charakterze sportowym - 444 osoby z zaburzeniami psychicznymi ogółem, w tym 255 chorujących psychicznie;
9. zajęcia rehabilitacyjno – terapeutyczne – 22 osób z zaburzeniami psychicznymi ogółem

Wśród badanych organizacji jedynie dwie prowadzą mieszkania chronione: Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym „Misericordia” w Lublinie oraz Puławskie Stowarzyszenie Ochrony Zdrowia Psychicznego. Łącznie dysponują 18 miejscami. W 2012 roku przebywało w nich ogółem 27 osób.

Wnioski

Samorządy gminne i powiatowe realizowały działania na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie systemu pomocy i oparcia społecznego w oparciu i przepisy ustawy o pomocy społecznej i ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Ww. działania były realizowane we współpracy z innymi podmiotami, przede wszystkim z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz środowiska osób z zaburzeniami psychicznymi.

Na podstawie informacji uzyskanych w wyniku analizy danych sprawozdawczych (sprawozdanie MPiPS) i ankiet monitorujących można stwierdzić:

1. Infrastruktura społeczna dla osób z zaburzeniami psychicznymi jest nadal zbyt mała w odniesieniu do potrzeb w tym zakresie. W szczególności konieczne jest:
 - a) zwiększenie liczby i usytuowania terytorialnego mieszkań chronionych (mieszkania powinny funkcjonować w każdym powiecie województwa);
 - b) zwiększenia liczby ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
 - c) zwiększenia liczby Klubów Samopomocy;
 - d) zwiększenia liczby warsztatów terapii zajęciowej i zakładów aktywności zawodowej
2. Na terenie województwa funkcjonuje 17 Ośrodków Interwencji Kryzysowej, z których wsparcia mogą korzystać osoby z zaburzeniami psychicznymi. Wskazane jest żeby w każdym powiecie województwa, w którym nie funkcjonuje tego typu placówka został utworzony Ośrodek Pomocy Kryzysowej oferujący poradnictwo i pomoc w stanach kryzysu zagrażającego zdrowiu psychicznemu.
3. Zaledwie 8 gmin i 13 powiatów w 2012 roku posiadało lokalny Program poszerzania, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy: bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej, samopomocy środowiskowej. Monitoring działań prowadziło 20 gmin oraz 14 powiatów. Zgodnie z zapisami Narodowego Programu Ochrony Zdrowia na lata 2011-2012 do zadań samorządów lokalnych należało opracowanie Programu do końca grudnia 2011. Wskazane jest opracowanie Programu przez gminy i powiaty, które nie posiadają ww. dokumentu.

4. W roku 2012 ze wsparcia badanych ośrodków pomocy społecznej skorzystało ogółem 17 609 osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym 3 036 chorujących psychicznie. Dominującą formą pomocy była praca socjalna (świadczenie niepieniężne) – skorzystało z niej 95% klientów z zaburzeniami psychicznymi. Ponadto, osoby z zaburzeniami psychicznymi korzystali między innymi z następujących form pomocy: finansowej, usług opiekuńczych, uczestniczyli w projektach systemowych. Na realizację różnych form pomocy ankietowane ośrodki wydały łącznie 22 558 557 zł.
5. Z pomocy Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie w roku 2012 skorzystało ogółem 7 406 osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym 3 116 chorujących psychicznie. Na realizację różnych form pomocy dla osób z zaburzeniami PCPR-y wydały łącznie 86 530 940 zł. Najwięcej środków finansowych przeznaczono na opłacenie pobytu w domach pomocy społecznej oraz pomoc w ramach PFRON (m. in. dofinansowanie do turnusów rehabilitacyjnych, WTZ).
6. Wsparciem badanych organizacji pozarządowych w 2012 roku objęto łącznie 5 546 osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym 955 chorujących psychicznie. Podopieczni organizacji przede wszystkim korzystali z pomocy w formie porad lekarza psychiatry (3 414) i psychologa (1 304).

*Opracowanie:
Izabela Tkaczyk
Obserwatorium Integracji Społecznej
Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie*